

กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

รายงาน

การเฝ้าระวังโรคประจำสัปดาห์

WEEKLY EPIDEMIOLOGICAL SURVEILLANCE REPORT

- รายงานการสอบสวนโรคอาหารเป็นพิษ ต.แพงพวย

อ.คำเนินสะควก จ.ราชบุรี วันที่ 29 ม.ค.36

222

สาระสำคัญในฉบับ

Highlight

รายงานการสอบสวนโรคอาหารเป็นพิษ

ตำบลแพงพวย อำเภอคำเนินสะควก จังหวัดราชบุรี

วันที่ 29 มกราคม 2536

บทคัดย่อ

มีการระบาดของโรคอาหารเป็นพิษ ที่วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอคำเนินสะควก จังหวัดราชบุรี มีผู้ป่วยเข้ารับการรักษที่โรงพยาบาลคำเนินสะควก 9 ราย จากการค้นหาผู้ป่วยเพิ่มเติมที่วัด พบผู้ป่วย 15 ราย แยกเป็นพระภิกษุ 5 ราย สามเณร 8 ราย และแม่ชี 2 ราย อาการที่สำคัญคือ ออจระร่วง รองลงมาคือ ปวดท้อง และคลื่นไส้ อาเจียน ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการในกลุ่มผู้ป่วย พบเชื้อ *Vibrio parahaemolyticus* 4 ราย ส่วนในกลุ่มผู้สัมผัสพบเชื้อ *Vibrio parahaemolyticus* 3 ราย ระยะฟักตัวของโรคโดยเฉลี่ยเท่ากับ 31 ชั่วโมง

สาเหตุของการเกิดโรคอาหารเป็นพิษในครั้งนี้น่าจะมาจากการรับประทานส้มตำปู

รายงานการสอบสวนโรคอาหารเป็นพิษ
ตำบลแพงพวย อำเภอคำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
วันที่ 29 มกราคม 2536

เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2536 ศูนย์ระบาดวิทยาภาคกลาง จังหวัดราชบุรี ได้รับแจ้งจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดราชบุรี ว่าพบผู้ป่วยด้วยโรคอาหารเป็นพิษ จำนวน 9 ราย ที่วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม อำเภอคำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ศูนย์ระบาดวิทยาภาคกลาง จังหวัดราชบุรี จึงได้ประสานงานกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดราชบุรี โรงพยาบาลคำเนินสะดวก และสำนักงานสาธารณสุขอำเภอคำเนินสะดวก เพื่อสนับสนุนและสอบสวนโรคร่วมกัน ในวันที่ 29 มกราคม 2536

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระบาดวิทยาเชิงพรรณนาของการเกิดโรคอาหารเป็นพิษ
2. เพื่อศึกษาสาเหตุ, แหล่งโรค และการถ่ายทอดโรคในครั้งนี้
3. เพื่อหาแนวทางในการควบคุม และป้องกันโรคอาหารเป็นพิษ ไม่ให้มีการแพร่

กระจายของโรคต่อไป

ขั้นตอนและวิธีการสอบสวนโรค

1. ยืนยันการวินิจฉัยโรค จากข้อมูล OPD card, บันทึกของแพทย์ (Medical record)
2. ค้นหาผู้ป่วย โดยใช้แบบสอบสวนโรคอาหารเป็นพิษ และได้กำหนดคณียามผู้ป่วยไว้

ดังนี้

นิยามของผู้ป่วย ได้แก่ พระภิกษุ และผู้เกี่ยวข้อง ในวัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม ที่มีอาการป่วยในวันที่ 28 มกราคม 2536 อย่างน้อย 1 ใน 3 อาการมีดังนี้ คือ

1. คลื่นไส้ อาเจียน
2. อุดจากร่วง
3. ปวดท้อง

3. การศึกษาระบาดวิทยาเชิงพรรณนา โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก OPD card, บันทึกของแพทย์ (Medical record) ที่โรงพยาบาลคำเนินสะดวก และจากการสัมภาษณ์พระภิกษุและผู้เกี่ยวข้อง

4. การศึกษาระบาดวิทยาเชิงวิเคราะห์ จากการศึกษาแบบ Case - Control Study โดยการสุ่มตัวอย่าง จำนวน 25 ราย แยกเป็นกลุ่มควบคุม จำนวน 10 ราย กลุ่มผู้ป่วย 15 ราย วิเคราะห์หาค่าอัตราความเสี่ยงต่อการเกิดโรค (Odds Ratio) และความสัมพันธ์ระหว่างการป่วยด้วยโรคอาหารเป็นพิษ กับชนิดของอาหารที่สงสัยว่าจะเป็นสาเหตุของการเกิดโรค

5. การตรวจทางห้องปฏิบัติการ เก็บอุจจาระเพาะเชื้อโดยวิธี Rectal swab ในกลุ่มผู้ป่วย ผู้ประกอบ จัดเตรียม และเสิร์ฟอาหาร ส่งตรวจที่โรงพยาบาลคำเนินสะดวก

6. สืบหาสภาพแวดล้อมที่เกิดเหตุ และกรรมวิธีในการปรุง การเก็บรักษา และการนำอาหารถวายให้กับพระ และผู้เกี่ยวข้อง

ผลการสอบสวนโรค

1. ข้อมูลทั่วไป

วัดหลวงพ่อดิศรธรรมกายาราม เป็นวัดในสถาบันพุทธภวนาวิชชาธรรมกาย ตั้งอยู่ที่ตำบลแพงพวย อำเภอคำเนนสะควง จังหวัดราชบุรี เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่ให้การศึกษาดบรรม สืบทอดวิชชาธรรมกายแก่ผู้สนใจทั่วไป มักมีผู้เข้ารับการปฏิบัติธรรมเป็นประจำ มีพระภิกษุ สามเณร แม่ชี จำวัดทั้งหมด 32 รูป โดยแยกเป็นพระ 14 รูป สามเณร 13 รูป และแม่ชี 5 รูป

การฉันอาหารของพระ สามเณร และแม่ชี จะประกอบด้วย อาหารที่ได้จากการ บริณทบาตร, การปรุงอาหารโดยแม่ครัวในวัด, การจัดซื้ออาหารสำเร็จรูปจากร้านอาหาร และ จากผู้นำมาถวายที่วัด แต่อาหารส่วนใหญ่จะได้รับการปรุงของแม่ครัว

การปรุงอาหารที่วัดจะมีแม่ครัว จำนวน 2 คน เป็นผู้ประกอบอาหาร โดยมีแม่ชีเป็นผู้ จัดเตรียมอาหาร

น้ำใช้ เป็นน้ำบาดาล โดยจะสูบขึ้นหอดึงสูง แล้วจ่ายออกไปยังกุฏิพระ และสถานที่ ต่างๆ ของวัด

น้ำดื่ม เป็นน้ำฝน

ส่วนที่ใช้เป็นส้วมซึม ซึ่งสะอาด และมีจำนวนพอเพียง

2. ระบาดวิทยาเชิงพรรณนา

จากการสอบสวนการระบาดของโรคอาหารเป็นพิษครั้งนี้ มีพระภิกษุ สามเณร และแม่ชี อยู่ จำวัดรวมทั้งสิ้น 32 รูป ได้ทำการสัมภาษณ์ 23 รูป คิดเป็นอัตราความครอบคลุม 71.9% มีผู้ป่วย ตามคำนิยาม 15 ราย คิดเป็นอัตราป่วยรวม 65.2% อัตราป่วยสูงสุดในกลุ่มสามเณร คิดเป็น ร้อยละ 72.7 รองลงมาคือ แม่ชี คิดเป็นร้อยละ 66.7 และกลุ่มพระภิกษุ ร้อยละ 55.6 (ตาราง ที่ 1)

ตารางที่ 1

จำนวนป่วย และอัตราป่วยด้วยโรคอาหารเป็นพิษ แยกตามสถานภาพบุคคล วัดหลวงพ่อดิศรธรรมกายาราม วันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2536

สถานะภาพ บุคคล	จำนวน ทั้งหมด (รูป)	จำนวนป่วย (ราย)	อัตราป่วยต่อประชากร ทั้งหมด (%)
พระภิกษุ	9	5	55.6
สามเณร	11	8	72.7
แม่ชี	3	2	66.7
รวม	23	15	65.2

จำนวนผู้ป่วยทั้งหมดเป็นเพศชาย 13 ราย เพศหญิง 2 ราย อัตราส่วนเพศหญิงต่อเพศชาย เท่ากับ 1 : 6.5 อายุสูงสุด 58 ปี อายุต่ำสุด 13 ปี อายุเฉลี่ยของผู้ป่วยเท่ากับ 24.4 ปี มีพระภิกษุ และสามเณร เข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลคำเนินสะควก จำนวน 9 ราย เป็นผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาเป็นผู้ป่วยใน 4 ราย ผู้ป่วยนอก 5 ราย และนอกจากนี้ยังมีผู้ป่วยที่ซื้อยารักษาเอง 6 ราย

การวินิจฉัยของแพทย์ในผู้ป่วยที่รับการรักษาที่โรงพยาบาลคือ Food poisoning ผู้ป่วยทั้งหมดที่ได้รับการรักษาที่โรงพยาบาล ไม่ได้ส่งอุจจาระตรวจเพื่อยืนยันเชื้อทางห้องปฏิบัติการ

ผู้ป่วยรายแรกเริ่มมีอาการวันที่ 28 มกราคม 2536 เวลา 13.00 น. และรายสุดท้ายเริ่มมีอาการวันเดียวกัน เวลา 21.00 น.

ลักษณะอาการของผู้ป่วยจากการสัมภาษณ์ 15 ราย พบว่าส่วนใหญ่มีอาการอุจจาระร่วง 100% รองลงมาคือ มีอาการปวดท้อง 80.0% และคลื่นไส้ อาเจียน 26.7% (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 จำนวนป่วย และร้อยละของอาการป่วยด้วยโรคอาหารเป็นพิษ
วัดหลวงพ่อดิศรธรรมกายาราม วันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2536

อาการ	จำนวน	ร้อยละ
อุจจาระร่วง	15	100.0
ปวดท้อง	12	80.0
คลื่นไส้ อาเจียน	4	26.7

3. ระบาดวิทยาเชิงวิเคราะห์

การศึกษาโดยวิธี Case - control Study โดยเลือกกลุ่มผู้ป่วยจำนวน 15 ราย และกลุ่มควบคุม 10 ราย ปัจจัยเสี่ยงที่ศึกษาประกอบด้วยอาหารในมือที่สงสัยตั้งแต่วันที่ 26-28 มกราคม 2536 ประกอบด้วยอาหาร 8 อย่าง คือ ข้าวต้ม ข้าวเหนียว ส้มตำปู ไก่ย่าง แกงจืด รากหน้า แกงส้มคอกแค รวมมิตร

(อ่านต่อหน้า 231)

รายงานการสอบสวนโรคอาหารเป็นพิษ
ตำบลแพงพวย อำเภอคำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

วันที่ 29 มกราคม 2536

(ต่อจากหน้า 224)

จากการศึกษา พบว่า อาหารที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ส้มตำปู (95% C.I. for Odds ratio = 1.02 - 418.68) โดยส้มตำปูมีค่าอัตราเสี่ยงต่อการเกิดโรค (Odds ratio) 14 เท่า (ตารางที่ 3)

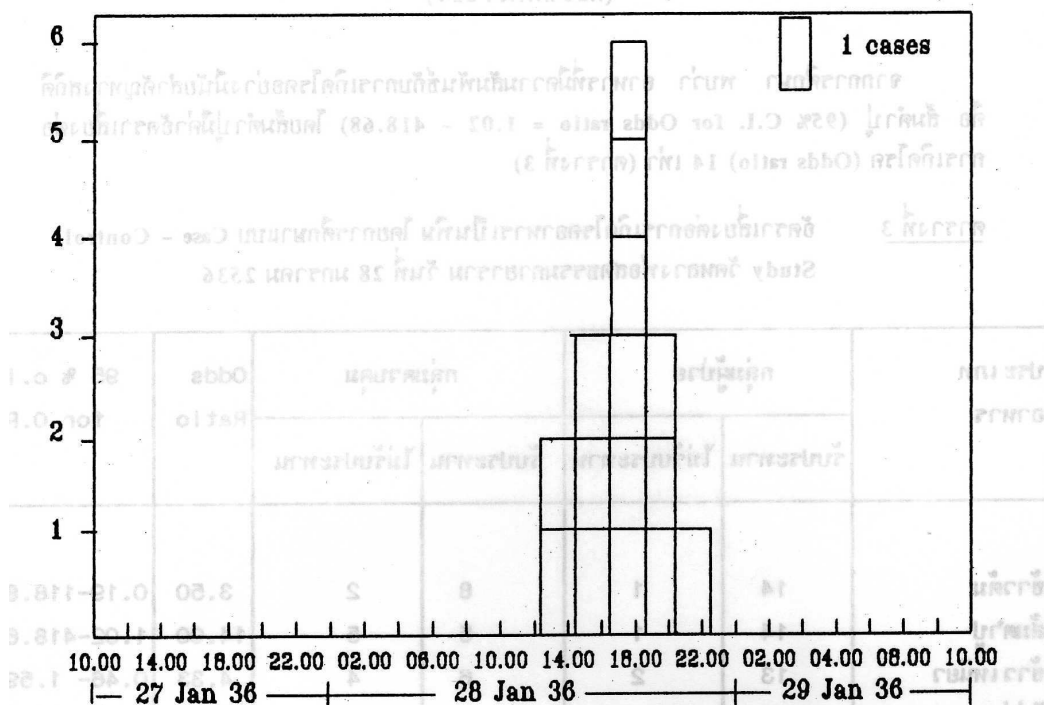
ตารางที่ 3 อัตราเสี่ยงต่อการเกิดโรคอาหารเป็นพิษ โดยการศึกษาแบบ Case - Control Study วัดหลวงพ้อสศธรรมกายาราม วันที่ 28 มกราคม 2536

ประเภทอาหาร	กลุ่มผู้ป่วย		กลุ่มควบคุม		Odds Ratio	95 % c.i. for O.R.
	รับประทาน	ไม่รับประทาน	รับประทาน	ไม่รับประทาน		
ข้าวต้ม	14	1	8	2	3.50	0.19-118.89
ส้มตำปู	14	1	5	5	14.00	1.02-418.68
ข้าวเหนียว	13	2	6	4	4.33	0.46- 1.59
ไก่ย่าง	13	2	7	3	2.79	0.27- 32.70
แกงจืด	14	1	6	4	9.33	0.67-279.53
ราดหน้า	14	1	9	1	1.56	0.00- 68.32
แกงส้มดอกแค	14	1	7	3	6.00	0.40-186.03
รวมมิตร	14	1	6	4	9.33	0.67-279.53

ลักษณะการระบาดของโรคเป็นแบบ Common - Source outbreak (รูปที่ 1) ระยะฟักตัวของการระบาดครั้งนี้ ซึ่งนับจากเวลาที่เริ่มรับประทานส้มตำปู วันที่ 27 มกราคม 2536 เวลา 11.00 น. จนกระทั่งถึงเวลาที่เริ่มป่วย เท่ากับ 26-34 ชั่วโมง ระยะฟักตัวเฉลี่ย 31 ชั่วโมง

FIGURE 1 Reported cases of Food poisoning
 Damnernsaduak District
 Ratchaburi Province , 28 Jan. 2536

Number of case

4. การตรวจทางห้องปฏิบัติการ

4.1 การเพาะเชื้อจากอุจจาระ ทำการเก็บโดยวิธีการ Rectal Swab สองกลุ่มคือ กลุ่มผู้ป่วย จำนวน 10 ราย และกลุ่มผู้สัมผัส 14 ราย ส่งตรวจที่โรงพยาบาลค่ายเนินสงกวัน ผลการตรวจทาง Bacteria ในกลุ่มผู้ป่วยพบเชื้อ *Vibrio parahaemolyticus* 4 ราย ส่วนในกลุ่มผู้สัมผัสพบเชื้อ *Vibrio parahaemolyticus* 3 ราย

4.2 การเก็บอาหารและน้ำ ไม่สามารถเก็บอาหารและน้ำส่งตรวจได้ เนื่องจากอาหารและน้ำไม่มีเหลือให้ส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ และไม่สามารถติดตามแหล่งผลิตได้

5. การสำรวจสิ่งแวดล้อมในที่เกิดเหตุ

จากการสัมภาษณ์แม่ครัว ซึ่งทำหน้าที่ประกอบอาหาร พบว่า ส้มตำปู เป็นอาหารที่ได้ไปซื้อที่ตลาด อำเภอค่ายเนินสงกวัน แล้วนำมาจัดเตรียม และถวายให้กับพระภิกษุและสามเณร ในเมื่อเพลของวันที่ 27 มกราคม 2536 เวลา 11.00 น.

สรุป

มีการระบาดของโรคอาหารเป็นพิษ ที่วัดหลวงพ่อดิศรธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอคำเนนสะควก จังหวัดราชบุรี มีผู้ป่วยเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลคำเนนสะควก 9 ราย จากการค้นหาผู้ป่วยเพิ่มเติมที่วัด พบผู้ป่วยรวมทั้งสิ้น 15 ราย คิดเป็นอัตราป่วยรวมเท่ากับ 65.2% อัตราป่วยสูงสุดอยู่ในกลุ่มสามเณร (72.7%) อาการที่สำคัญคือ อูจจาระร่วง รองลงมาคือ ปวดท้อง และคลื่นไส้ อาเจียน ตามลำดับ

ผลการเพาะเชื้อจากอุจจาระ โดยวิธีการ Rectal Swab สองกลุ่มคือ กลุ่มผู้ป่วยจำนวน 10 ราย และกลุ่มผู้สัมผัส 14 ราย ส่งตรวจที่โรงพยาบาลคำเนนสะควก ผลการตรวจทาง Bacteria ในกลุ่มผู้ป่วยพบเชื้อ *Vibrio parahaemolyticus* 4 ราย ส่วนในกลุ่มผู้สัมผัสพบเชื้อ *Vibrio parahaemolyticus* 3 ราย

ระยะฟักตัวของโรคโดยเฉลี่ยเท่ากับ 31 ชั่วโมง ลักษณะการระบาดเป็นแบบ Common - Source Outbreak

จากการศึกษาแบบ Case - Control Study ในกลุ่มผู้ป่วย 15 ราย และกลุ่มควบคุม 10 ราย พบว่าอาหารที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ส้มตำปู โดยมีค่าอัตราเสี่ยง (Odds ratio) 14 เท่า

สาเหตุการเกิดโรคอาหารเป็นพิษในครั้งนี้ น่าจะเกิดจากการรับประทานส้มตำปู เนื่องจาก

1. มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีค่าอัตราเสี่ยงต่อการเกิดโรค (Odds ratio) สูง
2. เชื้อ *Vibrio parahaemolyticus* ซึ่งตรวจพบในผู้ป่วยและผู้สัมผัสนั้น เป็นเชื้อที่ชอบเกลือ (Halophilic) และทนเกลือได้ดี พบแพร่หลายในน้ำทะเล และสัตว์ทะเลหลายชนิด เช่น ปลา หอย ปู กุ้ง เป็นต้น
3. ลักษณะอาการของโรคอาหารเป็นพิษที่เกิดจากเชื้อ *Vibrio parahaemolyticus* คือมีอาการปวดท้อง ท้องเค้น คลื่นไส้ อาเจียน อ่อนเพลีย
4. เชื้อ *Vibrio parahaemolyticus* ลักษณะการเกิดโรคจะเป็นแบบ infection ไม่ใช่ intoxication ฉะนั้น จึงมีระยะฟักตัวของโรคก่อนจะเกิดอาการป่วยนานพอสมควร โดยมากจะเริ่มมีอาการใน 12 ชั่วโมง หลังจากผู้ป่วยกินอาหารที่ปนเปื้อนด้วยเชื้อ แต่มี range กว้างมาก ตั้งแต่ 2 ถึง 48 ชั่วโมง

ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ

ในการป้องกันและควบคุมโรคอาหารเป็นพิษที่สำคัญคือ การเผยแพร่ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. อาหารที่ปรุง ต้องผ่านความร้อนที่มีอุณหภูมิสูงพอที่จะฆ่าเชื้อได้ (เชื้ออาจมีชีวิตอยู่ได้ที่ 60 องศาเซลเซียส นาน 15 นาที และที่ 80 องศาเซลเซียส ได้หลายนาที)
2. ระวังมิให้อาหารที่รับประทานมีการปนเปื้อนสิ่งที่เป็นโรค
3. ให้ผู้ศึกษาและผู้ขายอาหาร และผู้ประกอบการอาหาร เกี่ยวกับสาเหตุการเกิดโรค การแพร่กระจายของโรค ตลอดจนการป้องกันและควบคุมโรค

บทขอบคุณ

ในการสอบสวนทางระบาดวิทยาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยได้รับความร่วมมือ และสนับสนุนจากบุคคล และหน่วยงานดังนี้

1. ท่านเจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อดิศรธรรมกายาราม ตลอดจน คณะพระภิกษุ สามเณร และผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน
2. เจ้าหน้าที่ฝ่ายเวชกรรมสังคม เจ้าหน้าที่จากห้องชันสูตร โรงพยาบาลคำเนินสะควก
3. เจ้าหน้าที่จากสำนักงานสาธารณสุขอำเภอคำเนินสะควก
4. เจ้าหน้าที่จากฝ่ายควบคุมโรคติดต่อ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดราชบุรี

คณะผู้สอบสวนโรค

1. นางอุไรศรี ขำนุรักษ์
 2. นายสมาน สยมภูจินันท์
 3. นางนงนุช อาจเขียน
- ศูนย์ระบาดวิทยาภาคกลาง จังหวัดราชบุรี
4. นางสาวรัชดา คาราศรีศักดิ์
 5. นางอร่าม เกตุภูมิ
 6. นายรัชชัย โชคชนานุกูล
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดราชบุรี

#####

เรียน --ท่านผู้สนใจเข้ารับการอบรมหลักสูตรระบาดวิทยาและชีวสถิติเบื้องต้น ครั้งที่ 14

กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ขอเชิญท่านผู้สนใจสมัครเข้ารับการอบรมหลักสูตรระบาดวิทยาและชีวสถิติเบื้องต้น ครั้งที่ 14 (บรรยายเป็นภาษาอังกฤษตลอดหลักสูตร) ระหว่างวันที่ 31 พฤษภาคม - 25 มิถุนายน 2536 โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ทางด้านระบาดวิทยา และชีวสถิติเพียงพอต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานด้านการวางแผนป้องกันและควบคุมโรค ตลอดจนพัฒนางานด้านสาธารณสุขของประเทศ

คุณสมบัติของผู้สมัคร

1. คุณสมบัติแพทยศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ สัตวแพทยศาสตร์ เกษตรศาสตร์ หรือปริญญาทางด้านสาธารณสุขที่
2. ทำงานด้านการวางแผนและพัฒนาสาธารณสุขของหน่วยงานนั้น
3. สามารถใช้ภาษาอังกฤษในการพูด และฟังได้

หากสนใจโปรดกรอกใบสมัครและส่งไปยังฝ่ายพัฒนานักระบาดวิทยา กองระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข ภายในวันที่ 5 พฤษภาคม 2536 รับจำนวน 30 คน